

Кадры для аўтаматызацыі бібліятэк

Інфарматызацыя бібліятэк Беларусі сёння становіцца рэальнасцю. Усё большая іх колькасць займаецца ўкараненнем аўтаматызаваных тэхналогій і на іх аснове ажыццяўляе стварэнне і выкарыстанне інфармацыйных рэсурсаў, а таксама абслугоўванне карыстальнікаў. Фарміруецца рынак АБІС.

Рэалізацыя ідэй камп'ютэрызацыі бібліятэк немагчыма без высокакваліфікаваных кадраў. Таму Факультэт бібліятэчна-інфармацыйных сістэм (ФБІС), які сёлета адзначае свой 55-гадовы юбілей, бачыць у гэтым галоўны напрамак сваёй дзейнасці.

Яшчэ ў 1985 г., калі ў бібліятэках пачалі з'яўляцца першыя камп'ютэры, на факультэце была створана спецыялізацыя "Методыка выкарыстання сродкаў механізацыі і аўтаматызацыі ў бібліятэчнай справе", якую курывавала тагачасная кафедра інфарматыкі і тэхнічных сродкаў на чале з яе загадчыкам дацэнтам Пятрэнкам Б.В. Вучэбны план упершыню ўключаў курс "Механізацыя і аўтаматызацыя бібліятэчна-інфармацыйных працэсаў". Разам з курсам "Інфарматыка" ён складаў аснову для вывучэння камп'ютэрных тэхналогій і асаблівасцей іх укаранення ў бібліятэках. Сярод дысцыплін названай спецыялізацыі з'явіліся такія новыя курсы, як: "Вылічальная тэхніка", "Архітэктура і ўстройства ЭВМ", "Алгарытмізацыя і праграмаванне бібліятэчна-інфармацыйных задач", "Праектаванне АІС і АБІС".

У 1989 г. адбыўся першы выпуск студэнтаў гэтай спецыялізацыі. Асноўная іх мэта ў той час бачылася ў тым, каб быць пасрэднікамі паміж спецыялістамі, якія маюць традыцыйную бібліятэчную адукацыю, але яшчэ не валодаюць камп'ютэрнымі тэхналогіямі, і інжынерамі-праграмістамі, каб агульнымі намаганнямі пачаць працу на працоўцы і ўкараненню аўтаматызаваных сістэм у бібліятэках. З цягам часу бачанне прызначэння гэтых спецыялістаў пачало змяняцца ў бок больш паглыбленага вывучэння АБІС. З 1993 г. спецыялізацыя мае назву "Аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы" ("АБІС").

Улічваючы актыўны працэс укаранення камп'ютэрнай тэхнікі ў бібліятэках і неабходнасць яго кадравага забеспячэння, у 1995 г. на факультэце была створана спецыяльная кафедра аўтаматызаваных

бібліятэчна-інфармацыйных сістэм (АБІС), якая сёння таксама спраўляе свой невялікі пяцігадовы юбілей. Яна ўзнікла шляхам раздзялення кафедры інфарматыкі і тэхнічных сродкаў і стварэння двух новых: інфармацыйных тэхналогій у культуры і АБІС.

Сёння кафедра АБІС мае шэсць штатных адзнак. Усе выкладчыкі з'яўляюцца кандыдатамі навук. У якасці сумяшчальнікаў працуюць доктар тэхнічных навук В.В.Няшыты, а таксама такія вядомыя спецыялісты ў галіне аўтаматызацыі бібліятэк, як дырэктар Фундаментальнай бібліятэкі БДУ П.М.Лапо, галоўны інжынер Беларускай сельскагаспадарчай бібліятэкі Д.В.Сівураў. На кафедры навучаецца пяць аспірантаў, адзін суіскальнік (большасць з іх у хуткім часе павінны абараніць кандыдацкія дысертацыі і папоўніць штат кафедры), а таксама бакалаўры і магістры. Выкладчыкі кафедры выкладаюць не толькі на ФБІС, але і на спецыялізацыях "Менеджмент сацыяльна-культурнай сферы" і "Інфармацыйныя сістэмы ў культуры" факультэта культуралогіі.

Кафедра ўдзельнічае ў правядзенні навуковых даследаванняў. Сярод найбольш значных іх вынікаў – прапрацоўка фармату запісу і абмену даных – БелMARC. Кіраўніком навуковай групы па яго прапрацоўцы і ўдасканаленню з'яўляецца дацэнт кафедры С.У.Ільіна, членам навуковай групы – дацэнт Усціменка А.І. Яны таксама з'яўляюцца і аднымі з прапрацоўшчыкаў сістэмы нарматыўных/аўтарытэтных файлаў. Па заказе Белстандарта кафедрай працаваны нацыянальны стандарт "Інфармацыйна-пошукавыя мовы". Дацэнтам М.А.Яцэвічам падрыхтаваны да друку вучэбны дапаможнік для студэнтаў "Рынак аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных сістэм". Выкладчыкі кафедры прымалі непасрэдна ўдзел у прапрацоўцы канцэпцыі і праектаў, прысвечаных укараненню новых інфармацыйных тэхналогій у работу бібліятэк.

Кафедра адказвае на ФБІС за выкладанне шэрага дысцыплін агульнапрафесійнага блока і блока дысцыплін спецыялізацыі. Па пераважнай большасці дысцыплін (за выключэннем самых новых) кафедрай выдадзены вучэбныя праграмы. Яна забяспечвае выкладанне наступных агульнапрафесійных дысцыплін: "Інфарматыка", "Матэматычныя метады бібліятэчнай работы", "Сістэмны аналіз бібліятэчна-інфармацыйных працэсаў", "Сучасныя праблемы прародазнаўства, тэхнікі, вытворчасці". У новым дзяржаўным стандартзе вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці Г.12.01.00 "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія", які прапрацоўваўся пры непасрэдным удзеле кафедры, пералік гэтых курсаў часткова зменены. Так замест курса "Інфарматыка" ўведзены дзве новыя дысцыпліны: "Сацыяльныя камунікацыі" (70 гадзін) і "Аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы і сеткі" (140). Уведзены таксама і новы курс "Інфармацыйны рынак" (50). Яны будуць выкладацца для ўсіх студэнтаў ФБІС (незалежна ад спецыялізацыі) і разам з курсамі "Вылічальная тэхніка" і "Матэматычныя метады бібліятэчнай работы" складаць інфармацыйны блок новага вучэбнага плана, які прапрацоўваецца на базе вышэйадзначанага стандарту.

Пералік дысцыплін спецыялізацыі грунтуецца на прызначэнні спецыяліста і на патрабаваннях да ведаў і ўменняў, якія ён павінен набыць падчас навучання. Усё гэта адлюстравана ў падстандарце па спецыялізацыі Г.12.01.07 "Аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы" спецыяльнасці Г.12.01.00 "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія", які прапрацаваны кафедрай, прайшоў экспертызу ў камітэце па інфармацыйных тэхналогіях Беларускай бібліятэчнай

асацыяцыі, зацверджаны і ўпершыню ўведзены ў дзейнасць рашэннем Савета ФБІС.

У снежні 1999 г. на кафедры АБІС пачала працаваць камп'ютэрная лабараторыя. Пяць камп'ютэраў у лабараторыі – падарунак інфармацыйнага цэнтра амбасады ЗША. Гэта добры пачатак для далейшага яе развіцця і пераўтварэння ў у сучасны інтэрнэт-клас. У створанай лабараторыі студэнты вывучаюць тры праграмныя прадукты для аўтаматызацыі бібліятэк, якія шырока распаўсюджаны ў Беларусі: АБІС Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, ІРБІС і MARC.

Пры ўмове пашырэння названай лабараторыі, набыцця больш сучаснай камп'ютэрнай тэхнікі і перыферыі, разнастайнага і якаснага праграмнага забеспячэння, умацавання штата кафедры АБІС маладымі навукоўцамі-выкладчыкамі можна ставіць задачу стварэння рэспубліканскага міжведамаснага навукова-метадычнага і вучэбнага цэнтра па пытаннях аўтаматызацыі бібліятэчнай справы Беларусі. Гэты цэнтр мог бы таксама займацца павышэннем кваліфікацыі і перападрыхтоўкай бібліятэчных работнікаў.

Важнае месца ў падрыхтоўцы студэнтаў спецыялізацыі таксама займае вытворчая практыка ў буйнейшых бібліятэках Беларусі, якія маюць добрыя дасягненні ў аўтаматызацыі. Кафедрай для студэнтаў спецыялізацыі прапрацавана скрозная праграма вытворчай практыкі на ўвесь час навучання ва ўніверсітэце.

Сёлета на спецыялізацыі "АБІС" навучаецца звыш 100 студэнтаў як на базе сярэдняй агульнаадукацыйнай школы, так і на базе Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума. Яна карыстаецца павышаным попытам у абітурыентаў і мае адзін з самых вялікіх конкурсаў на факультэце. Студэнты выконваюць курсавыя і дыпломныя працы, большасць з якіх маюць прыкладны характар – прысвечаны найбольш актуальным праблемам аўтаматызацыі бібліятэчнай справы Беларусі і выконваюцца на заяўках бібліятэк ці адпавядаюць профілю навуковых даследаванняў кафедры. Студэнты спецыялізацыі неаднаразова былі лаўрэатамі рэспубліканскіх конкурсаў студэнцкіх навуковых работ.

Выпускнікамі спецыялізацыі з'яўляюцца маладыя, але ўжо добра вядомыя спецыялісты ў галіне аўтаматызацыі бібліятэк Беларусі, такія, як: Юрый Дзядзёнак (заг. аддзела аўтаматызацыі ФБ БДУ), Сяргей Квачан (зам. дырэктара па новых тэхналогіях РНТБ), Андрэй Мазанік (інжынер-электроншчык аддзела ўкаранення новых тэхналогій РНТБ), Наталля Пятровіч (бібліятэкар аддзела новых тэхналогій Прэзідэнтскай бібліятэкі), Сяргей Саматыя (заг. аддзела аўтаматызацыі Цэнтральнай бібліятэкі цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г.Мінска), Дзмітрый Сівураў (гал. інжынер БелСХБ), Дзмітрый Шышкін (інжынер-праграміст аддзела аўтаматызацыі ЦНБ ім. Я.Коласа НАН Беларусі), Алена Шулепава (заг. аддзела новых тэхналогій Прэзідэнтскай бібліятэкі) і шмат іншых. Названыя спецыялісты не так даўно аб'ядналіся пад эгідай Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі ў І-клуб (Інтэрнэт-клуб).

Значную ўвагу кафедра АБІС надае фарміраванню не толькі прафесійных уменняў і навыкаў, але і выхаванню ў будучы спецыялістаў асаблівых прафесійных якасцей, якімі павінен валодаць сучасны спецыяліст. Сярод іх:

1) адаптаванасць да змяненняў (здольнасць прыўносіць іх ў бібліятэку, эфектыўна і прадуктыўна ўкараняць новаўвядзены, га-тоўнасць пры гэтым пайсці на разлічаную рызыку);

2) тэхналагічная праніклівасць (здольнасць звязваць стратэгічныя мэты бібліятэкі і тэхналагічныя новаўвядзены);

3) здольнасць кіраваць (валодаць навыкамі тэхналагічнага менеджменту, арганізацыйнымі здольнасцямі, быць лідэрам, валодаць асабістай перакананасцю, здольнасць улічваць абставіны і рабіць іх дакладную інтэрпрэтацыю);

4) камунікабельнасць (уменне ўстанаўліваць дзелавыя кантакты і добрыя адносіны з партнёрамі, гнуткасць, дыпламатычнасць, жыццёрадаснасць, сумленнасць і надзейнасць).

Мы лічым, што гэтыя асабістыя прафесійныя якасці разам з універсітэцкімі патрабаваннямі да ведаў, уменняў і навыкаў, павінны быць пакладзены ў аснову падрыхтоўкі сучасных спецыялістаў у галіне аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных сістэм.

М.А.Яцэвіч